

MASARYKOVA UNIVERZITA

Ze2BP_VSC6

Vybrané problémy sociální geografie

jarní semestr 2008/2009

PedF, katedra geografie 1

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Organizace kurzu

- ☒ **Cvičení** – povinná účast min. 75%

Podmínky k zápočtu :

- ☒ Samostatná práce – úkoly zadané na cvičeních
- ☒ Prezentace úkolů

PedF, katedra geografie 2

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Obsah a předmět kurzu

1. Lokální a regionální rozvoj ČR.
2. Regionální politika ČR a EU.
3. Dopravní systémy v ČR a jejich modernizace.
4. Vývoj maloobchodu po roce 1989.
5. Reforma veřejné správy.
6. Městský marketing a management.

PedF, katedra geografie 3

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Literatura k studiu

- ☒ BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje (nástin, kritika, klasifikace)*. Praha: Karolinum, 2002. 212 str. ISBN 80-246-0384-5.
- ☒ RUMPEL, P. *Lokální a regionální rozvoj - část 1*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-876-7.
- ☒ RUMPEL, P. *Lokální a regionální rozvoj - část 2. Politika ekonomické a sociální soudržnosti EU*. Ostrava, PŘF Ostravské univerzity, 2003. ISBN 80-7042-878-3.
- ☒ RUMPEL, P. *Teritoriální marketing jako koncept územního rozvoje*. Ostrava, Ostravská univerzita, Spisy PŘF č. 145., 2002.

PedF, katedra geografie 4

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Lokální a regionální rozvoj ČR

Teoretické základy

PedF, katedra geografie 5

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální rozvoj

- ☒ Praktická/aplikační disciplína.
- ☒ Využívá regionálních a společenských věd jako je sociální geografie, regionální ekonomie, sociologie, ...
- ☒ Je vstupem pro regionální politiku a regionální plánování.

PedF, katedra geografie 6

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální rozvoj

Zabývá se:

- ☒ faktory, ovlivňujícími rozvoj regionů,
- ☒ aktéry, podílejícími se na regionálním rozvoji a ovlivňovanými regionálními procesy,
- ☒ mechanismy vztahů mezi aktéry RR a mechanismy vlivu faktorů na aktéry RR –regionálními procesy a jejich změnami/utvářením,
- ☒ vývojem regionů a regionálními rozdíly,
- ☒ regionální politikou – jejím zaměřením, účinností, ...
- ☒ regionálním plánováním

PedF, katedra geografie 7

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Co je to rozvoj území?

Rozvoj je buď:

- ☒ změna kvality (k lepšímu!)
- ☒ změna kvantity = růst

☒ Rozvoj území je vázán na sociálně-ekonomické jevy, procesy a jejich aktéry.

„Typologie“ rozvojových procesů:

- ✓ Ekonomický rozvoj
- ✓ Sociální rozvoj
- ✓ Územní rozvoj

PedF, katedra geografie 8

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Spektrum oblastí regionálního rozvoje

PedF, katedra geografie 9

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Některé pojmy

- ☒ **Shareholders:** ti co rozhodují (vlastní aktéři)
- ☒ **Stakeholders:** ti o kterých je rozhodováno (jsou aktéry, ale je na ně působeno jako na objekty)
- ☒ **Individuální osoba:** člověk jako jedinec
- ☒ **Kolektivní osoba:** sociální organizace (např. skupiny jedinců), které také něco činí (např. „obec vykonala“)

PedF, katedra geografie 10

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Aktéři (subjekty) regionálního rozvoje

☒ Je možný rozvoj bez aktérů?

PedF, katedra geografie 11

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Úkol

- Jaké znáte typy aktérů, kteří se podílejí na regionálním rozvoji?

PedF, katedra geografie 12

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty (aktéři) regionálního rozvoje (obecně)

- ☒ **Hlavní nadnárodní aktéři (kolektivní osoby, sociální útvary):**
- ☒ **EU a její instituce spojené s regionálním/rurálním rozvojem: *Evropský parlament*** (volení obyvateli členských států EU), ***Rada EU*** (zastupuje vlády členských zemí), ***Evropská komise*** (výkonný orgán EU), odpovídá za řízení společných politik EU (tj. i regionální politiky a společné zemědělské politiky - 2 pilíře: zemědělství a rozvoj venkova). Má 36 generálních ředitelství, včetně GR Regionální politika (regionální rozvoj) a GR Zemědělství (rozvoj venkova).
- ☒ Další instituce EU přímo nespojené s regionálním rozvojem: ***Soudní dvůr*** a ***Účetní dvůr*** (kontrola rozpočtu EU).

PedF, katedra geografie 13

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty (aktéři) regionálního rozvoje (obecně)

- ☒ **Hlavní nadnárodní aktéři:**
- ☒ **EU a její orgány** (začlenění stakehoders - ti, kteří jsou ve hře, ti jsou ale i objekty) spojené s regionálním rozvojem:
- ☒ ***Výbor regionů*** (vyjadřuje názory regionálních a místních orgánů); ***Evropský hospodářský a sociální výbor*** (vyjadřuje názory organizované občanské společnosti na hospodářské a sociální záležitosti), ***Evropská investiční banka*** (pomáhá dosahovat cílů EU financováním investičních projektů). Dále mezi orgány EU, které ale nejsou přímo spojené s regionálním rozvojem patří ***Evropská centrální banka*** (EURO), ***Evropský ombudsman***.

PedF, katedra geografie 14

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty (aktéři) regionálního rozvoje (obecně)

- ☒ **Hlavní nadnárodní aktéři:**
- ☒ **Celosvětově působící** (s primárním zaměřením na země Třetího světa a země mimo EU):
- ☒ ***Světová banka*** (zaměření především na rozvoj venkova tzv. Třetích zemí), ***FAO OSN*** (rozvoj venkova Třetích zemí (Sustainable Development Department)).

PedF, katedra geografie 15

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty (aktéři) regionálního rozvoje (obecně)

- ☒ **Hlavní národní aktéři:**
- ☒ **Parlament ČR (Poslanecká sněmovna ČR** a její Výbor pro veřejnou správu, regionální rozvoj a životní prostředí a podvýbor pro regionální rozvoj).
- ☒ **Vláda ČR (ministerstva** a především **Ministerstvo pro místní rozvoj** (z pohledu regionálního rozvoje činný ve věcech regionální politiky, politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu, územního plánování, stavebního řádu, investiční politiky a cestovního ruchu).
- ☒ **Ostatní ministerstva:** zaměřeni na aktivity v jejich kompetenci propojené s regiony (např. regionální podpora podnikání - MPO, rozvoj venkova: Mze).

PedF, katedra geografie 16

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty (aktéři) regionálního rozvoje (obecně)

- ☒ **Hlavní regionální aktéři:**
- ☒ **Krajské úřady (Výkonné orgány:** Odbory nebo Oddělení regionálního rozvoje /; **Volené orgány krajských úřadů:** komise Rady kraje /zřízené usnesením rady kraje: např. komise pro rozvoj venkova a zemědělství, komise pro regionální rozvoj/ či **výbory zastupitelstva** - např. výbor pro ekonomický rozvoj)

PedF, katedra geografie 17

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty (aktéři) regionálního rozvoje (obecně)

- ☒ **Hlavní regionální aktéři:**
- ☒ **Regionální rada** (dle jednotlivých regionů NUTS, na které Řídicí orgán MMR deleguje výkon některých řídicích funkcí).
- ☒ **úřady Regionální rady** (výkonným orgánem Regionální rady regionu soudržnosti, které zabezpečují veškeré úkoly spojené s funkcí Řídicího orgánu ROP; dále plní úkoly spojené s odborným, organizačním a technickým zabezpečením činnosti Regionální rady regionu soudržnosti).

PedF, katedra geografie 18

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty (aktéři) regionálního/lokálního rozvoje (obecně)

- ☒ **Místní aktéři:**
- ☒ **Městské a obecní úřady** (příp sdružení měst a obcí za účelem rozvoje mikro-regionů); *výkonné orgány*: Odbory rozvoje, plánování atd., *volené orgány*: výbory a komise (pozn. zde se již zpravidla nevyskytuje pojem regionální rozvoj, ale jde o konkrétní aktivity spojené s danou obcí - komise výstavby, dopravy, životního prostředí atd).
- ☒ **Úkol:** Zjistěte jaké výbory a komise existují ve Vaší obci

PedF, katedra geografie 19

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty regionálního/místního rozvoje

- ☒ **Ostatní aktéři:**
- ☒ **Podniky a podnikatelé:**
- ☒ **drobní podnikatelé** (mikropodnikatelé): fyzické či právnické osoby zaměstnávající do 10 zaměstnanců, jeho aktiva/majetek nebo obrát/příjmy nepřesahují korunový ekvivalent 2 mil.EUR
- ☒ **malí podnikatelé:** FO a PO s 10-49 zaměstnanci, jeho aktiva/majetek, nebo obrát/příjmy nepřesahují korunový ekvivalent 10 mil.EUR.
- ☒ **střední podnikatelé:** 50-249 zaměstnanců, jeho aktiva/majetek, nebo obrát/příjmy nepřesahují korunový ekvivalent 43 mil.EUR.
- ☒ **podniky nad 250 zaměstnanců**

PedF, katedra geografie 20

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Subjekty regionálního/místního rozvoje

- ☒ **Ostatní aktéři** (mohou být i objekty):
- ☒ **organizace zřízené** státem (např. CzechTourism), kraji (např. krajská správa silnic) nebo obcemi
- ☒ **nevládní neziskové organizace**
- ☒ **občanská sdružení** (zák. č. 83/1990 Sb.)
- ☒ **obecně prospěšné společnosti** (zák. č. 248/1995 Sb.)
- ☒ **církevní právnické osoby** (zák. č. 3/2002 Sb., pokud poskytují zdravotní, kulturní, vzdělávací a sociální služby nebo sociálně právní ochranu dětí)
- ☒ **nadace a nadační fondy** (podle zákona č. 227/1997)

PedF, katedra geografie 21

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Cíle subjektů (aktérů) regionálního rozvoje

- ☒ Snižovat (změny rozsahu) velikosti regionálních rozdílů, aby negenerovaly problémové situace z hlediska životů lidí a fungování regionů i celých států. Konkrétně to znamená dosáhnout hospodářského růstu, zvyšování kvality života a rozvoje sociální soudržnosti.

PedF, katedra geografie 22

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální nerovnosti a disparity

PedF, katedra geografie 23

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

K čemu je sociální a regionální rozvoj

- ☒ Regionální rozvoj směřuje především k řešení problematiky *sociálních nerovností* (významné téma v sociálních vědách) mezi jednotlivými územními oblastmi. Jde především o řešení *kumulativních disparit*.

PedF, katedra geografie 24

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Důvody zájmu o regionální nerovnosti (disparity)

- ☒ Jak praxe, tak teorie regionálního rozvoje jsou o regionálních nerovnostech.
- ☒ Čistě teoretické (odkazují k teoriím regionálního rozvoje).
- ☒ Čistě praktické (znalost konkrétních nerovností je využitelná v projektech a programech rozvoje).

PedF, katedra geografie 25

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Nerovnost a disparita

- ☒ **Nerovnost:** jakákoliv odlišnost, rozdílnost, nepodobnost, neexistence zavedenosti, pravidelnosti.
- ☒ **Disparita:** nepoměr sociálně ekonomického charakteru (např. jako sociální nerovnost).

PedF, katedra geografie 26

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Socioekonomické nerovnosti (disparity)

- ☒ princip uspořádání společnosti, kdy jednotlivci a skupiny nemají stejný podíl na bohatství a symbolických statcích např. rozhodování. Smyslu nabývá, když je považována za sociální problém.

PedF, katedra geografie 27

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Příklad sociální nerovnosti

- Rozdíl (sociální nerovnosti) mezi bohatými a chudými je jedním z hlavních zájmů sociálních věd.

PedF, katedra geografie 28

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální nerovnosti

- Stav, situace nebo skutečnost, kdy mezi regiony existují sociální a ekonomické disparity, geograficko-klimatické odlišnosti, infrastrukturní a další rozdíly, které mají za následek, že regiony jsou od sebe navzájem rozrůzněné.
- POZOR: Ne každá nerovnost ale představuje problém, který je nutno řešit !!

PedF, katedra geografie 29

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

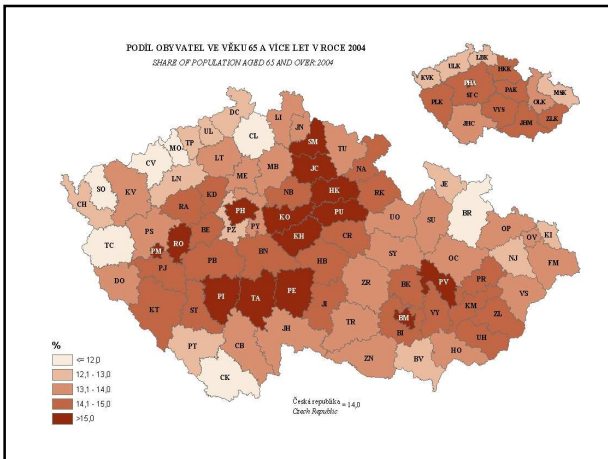
Typy sociálních nerovností mezi regiony

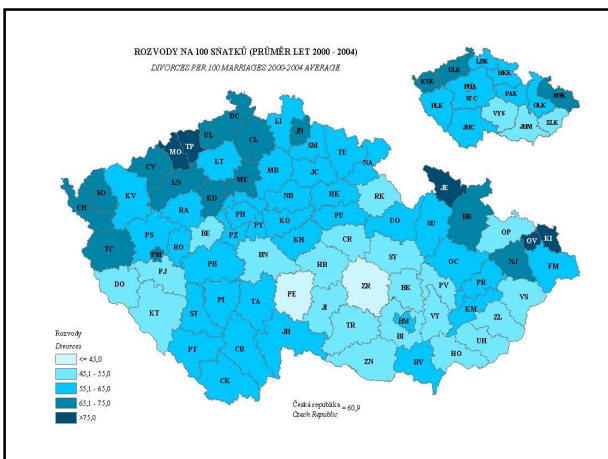
- Sociálně-demografické
- Sociálně-ekonomické
- Sociálně-geografické
- kulturní
- nerovnosti v oblasti životního prostředí se sociálním podtextem

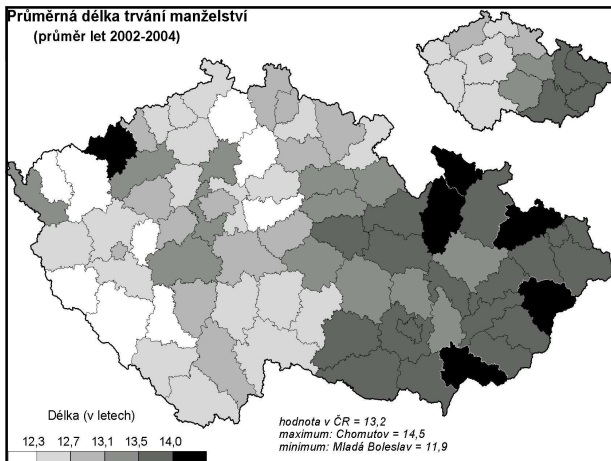
PedF, katedra geografie 30

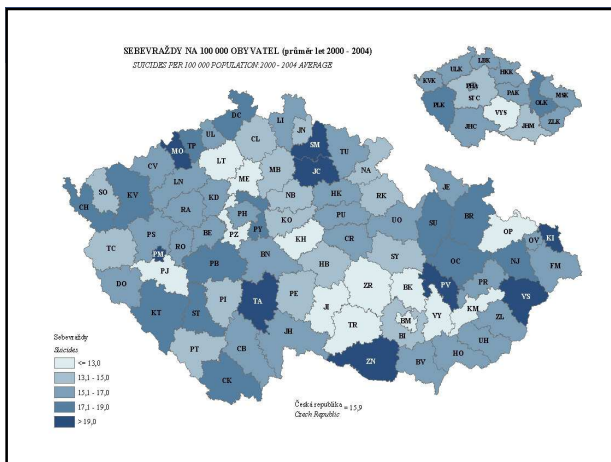
Sociálně demografické nerovnosti

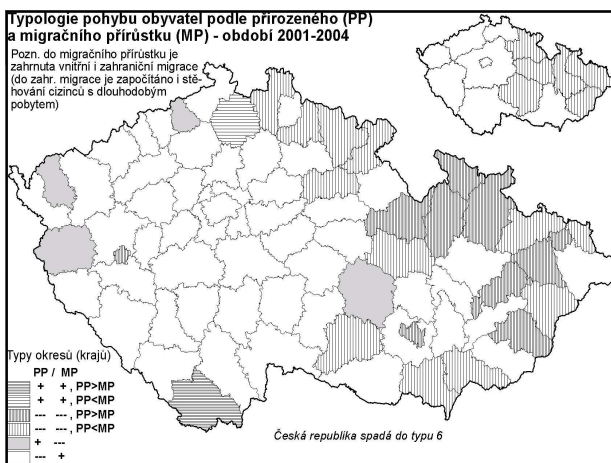
Demografické faktory spojené se sociálním jednáním lidí - počet obyvatelstva, hustota, natalita (porodnost), mortalita (úmrtnost), potratovost, délka života, nemocnost (sebevražednost), přírůstek obyvatelstva, migrace, reprodukční zvyklosti, sňatečnost, rozvodovost, ovdovění, věková struktura, struktura podle pohlaví

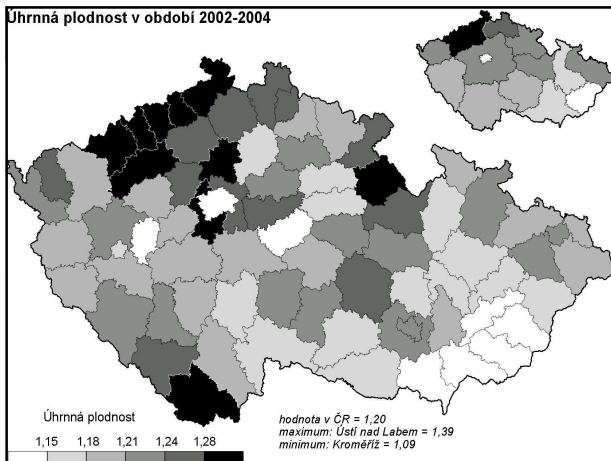

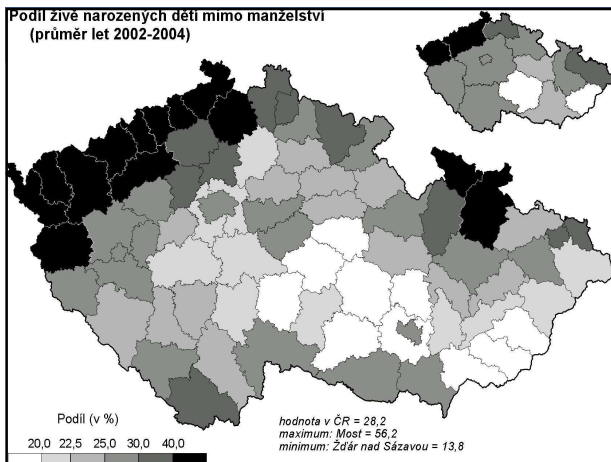

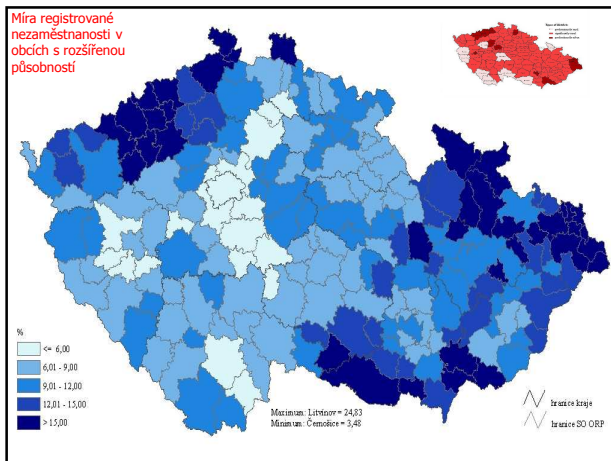

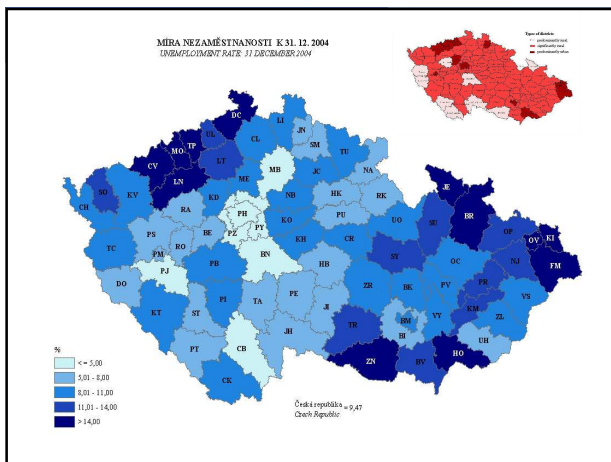
MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

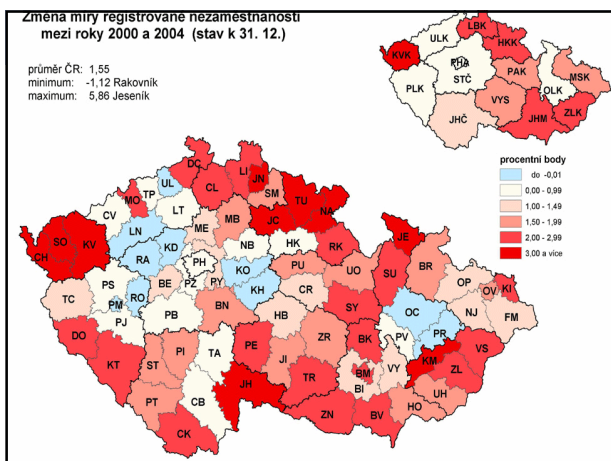
Sociálně ekonomické nerovnosti

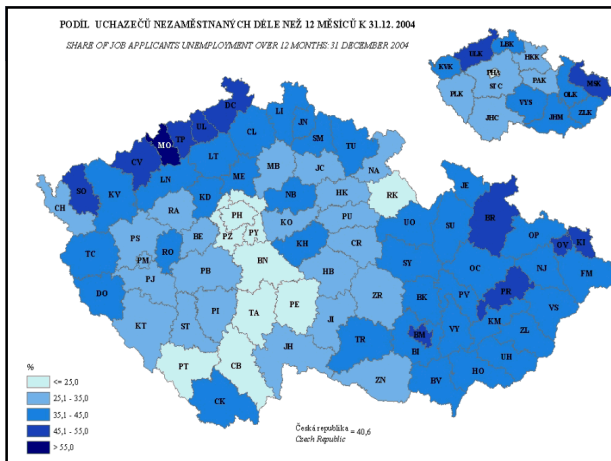
- rozdíly mezi ekonomicky slabými (tzv. nerozvinutými) a ekonomicky silnými (tzv. rozvinutými) regiony - především HDP, zaměstnanost/nezaměstnanost, příjmy, struktura ekonomických aktivit a jejich závislost na věku, pohlaví, vzdělání.

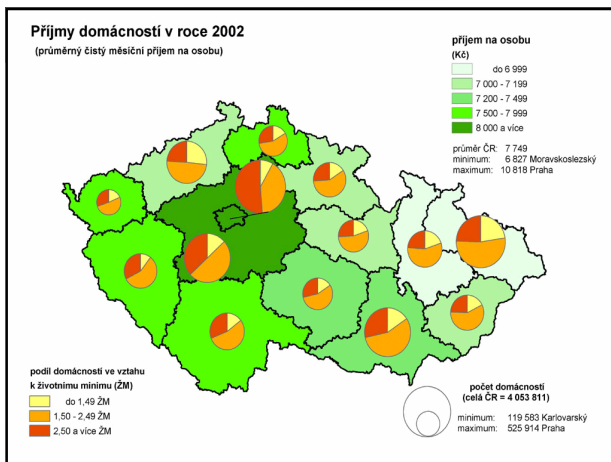
PeďF, katedra geografie 39

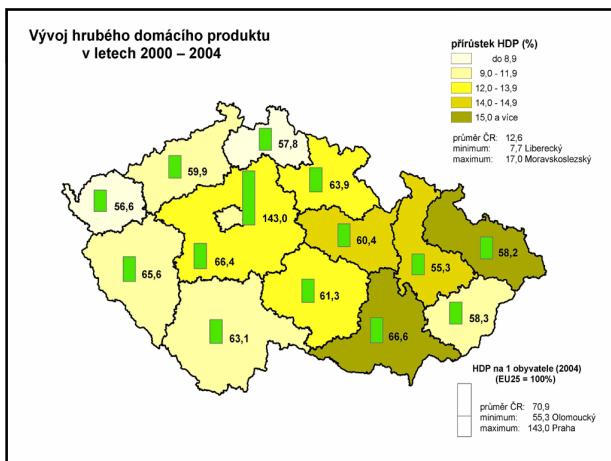

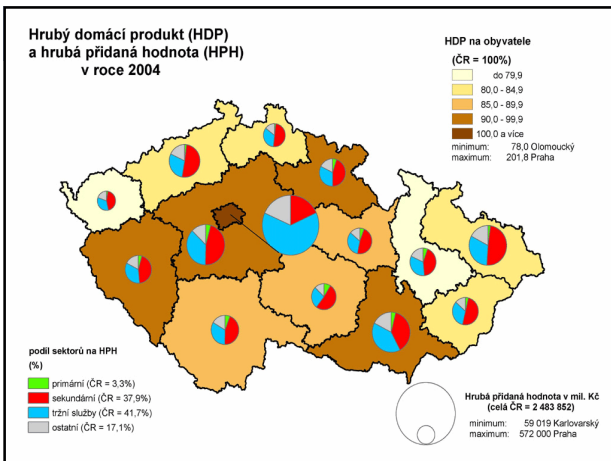

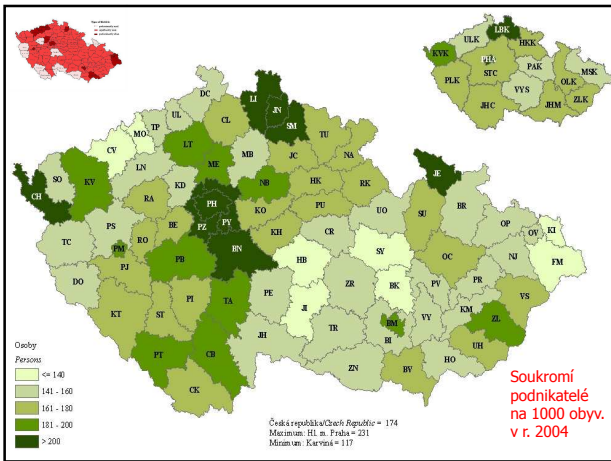

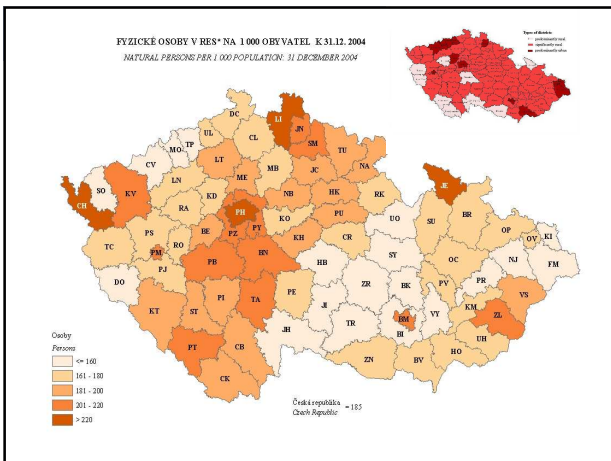

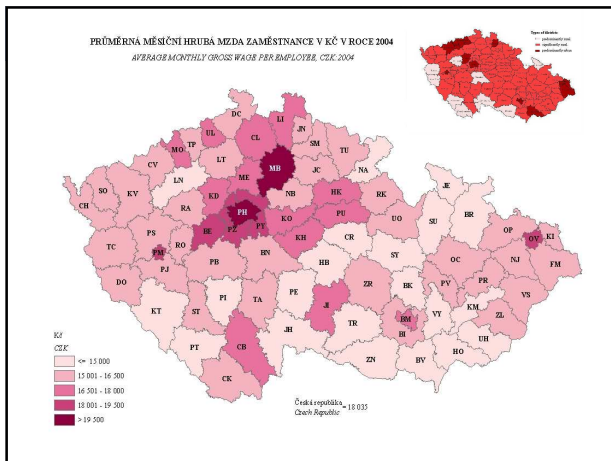

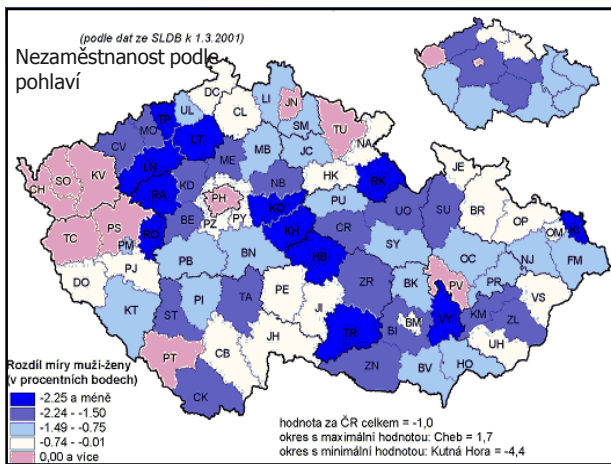

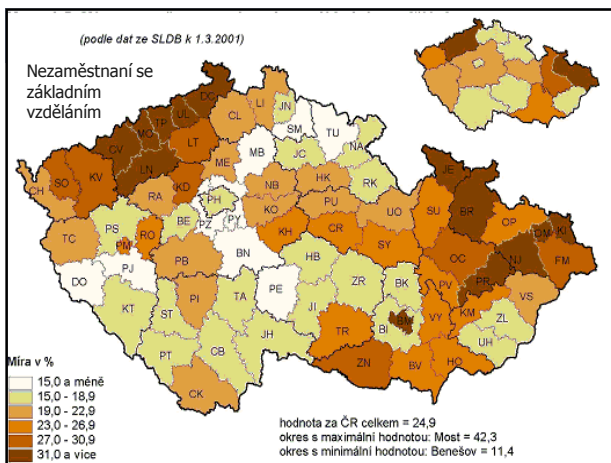

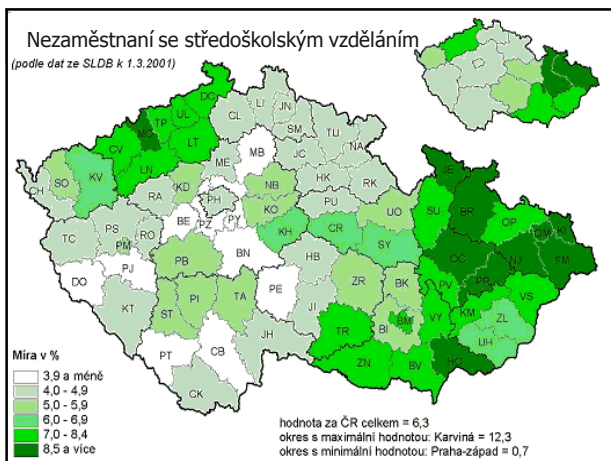

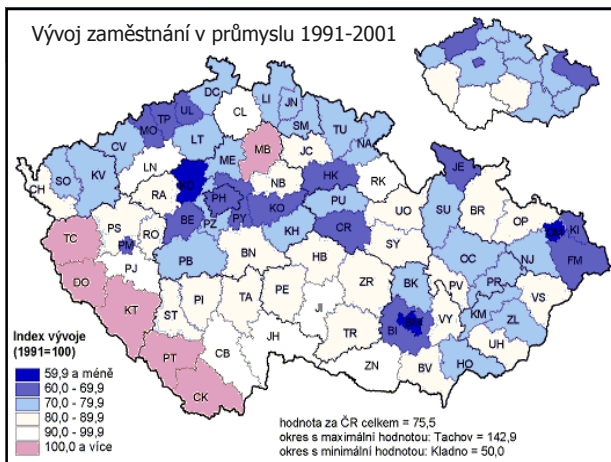

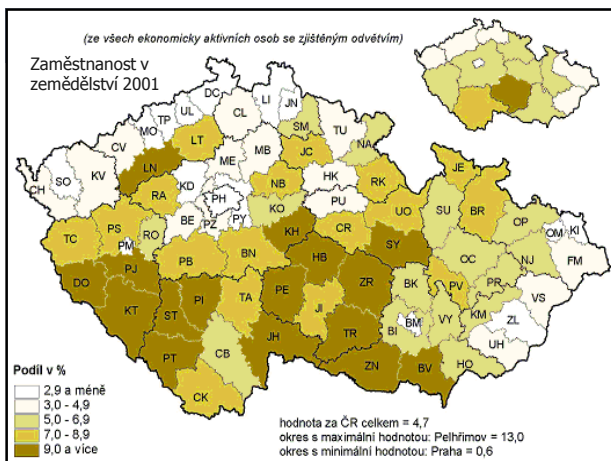

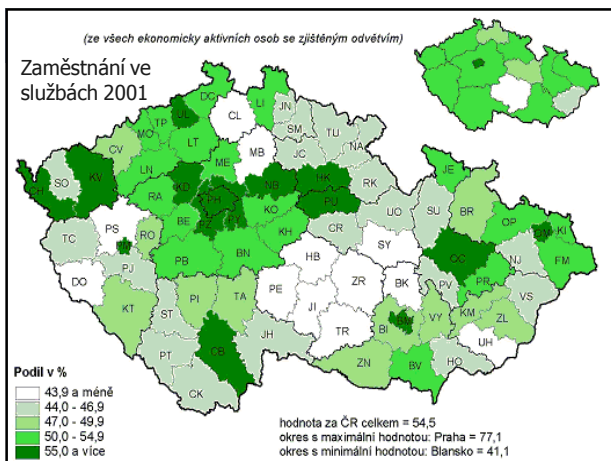

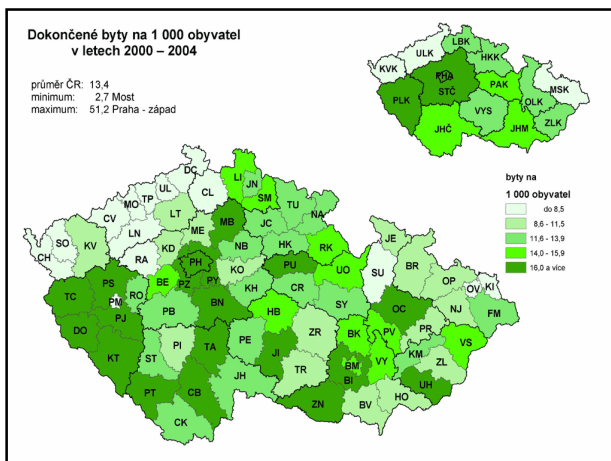

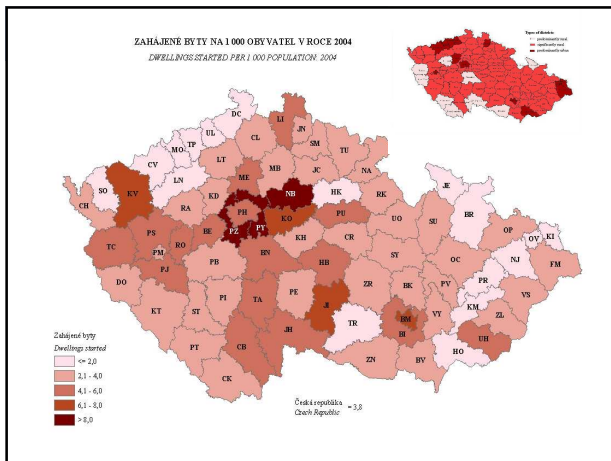
MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

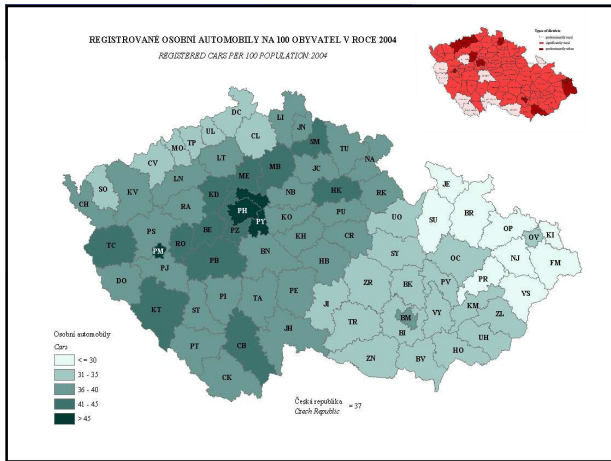
Sociálně kulturní nerovnosti

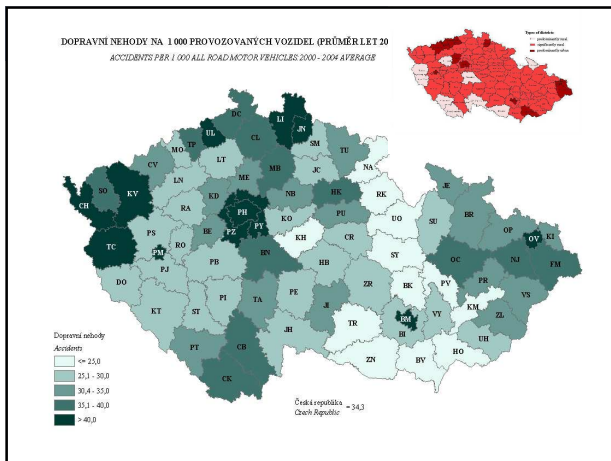
☒ V abstraktní a nehmatatelné úrovni to jsou rozdíly v normách, hodnotách (kulturní a sociální potenciály jako lokální identita, spolupráce a míra soutěživosti v regionu, důvěra atd.) V konkrétní a hmatatelné úrovni to může být občanská vybavenost, materiální statky atd.

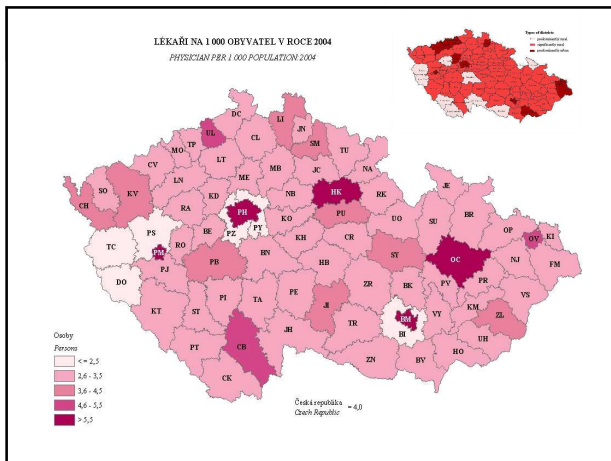
PedF, katedra geografie 56

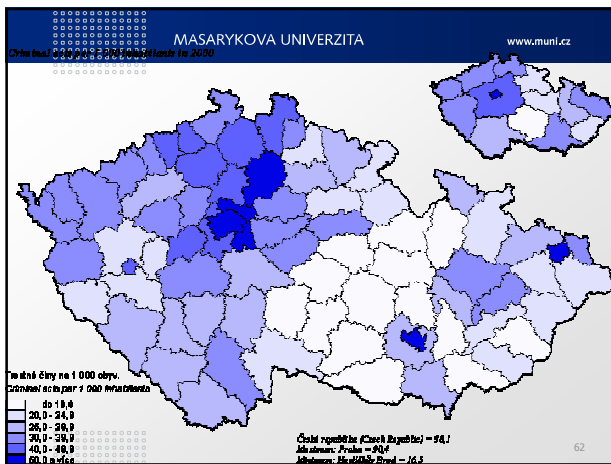

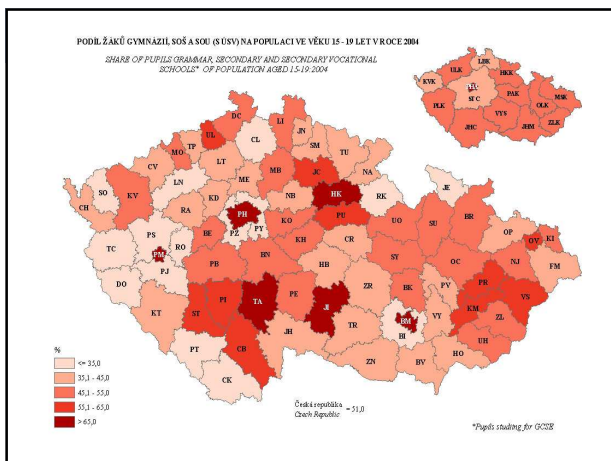

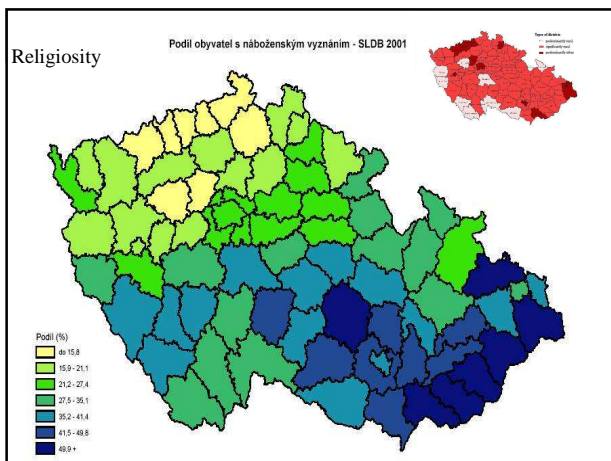

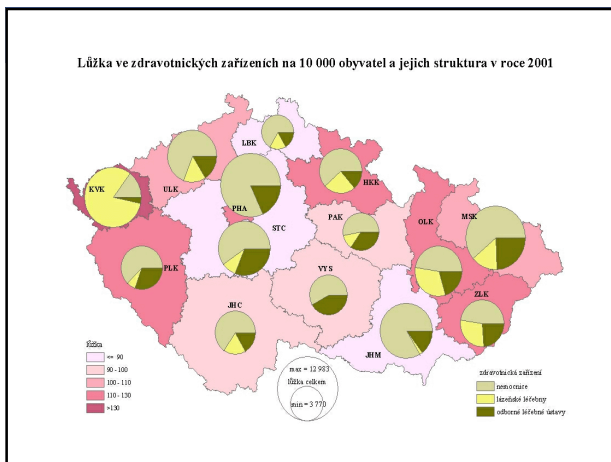

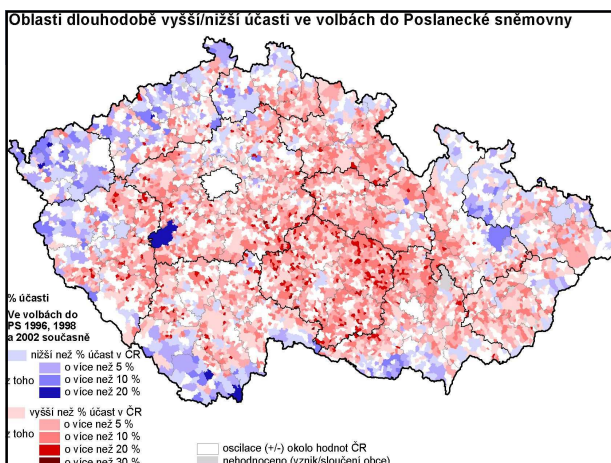

Sociálně geografické nerovnosti

⇒ Nerovnosti spojené s osídlením (velikost sídel atd.)

Tab. 5.1: Počet obcí ve skupinách podle počtu obyvatel krajích ČR

Velikost obcí (počet obyvatel)	ČR	Zkratka kraje													
		PHA	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
- 19	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
20 - 49	77	-	14	18	14	-	1	-	5	3	13	3	4	1	1
50 - 99	465	-	81	91	69	4	15	7	27	27	114	21	5	3	1
100 - 199	4104	-	206	136	109	18	54	32	89	90	224	82	41	12	11
200 - 499	2043	-	422	201	154	40	122	61	168	172	221	197	131	91	63
500 - 999	1283	-	246	82	76	27	75	60	86	91	92	176	95	99	78
1 tis. - 1,9 tis.	657	-	101	46	42	17	37	26	30	30	34	89	74	46	77
2 tis. - 4,9 tis.	367	-	46	30	29	13	25	15	21	15	14	56	31	32	40
5 tis. - 9,9 tis.	128	-	14	12	7	6	8	10	13	7	9	13	3	11	15
10 tis. - 19,9 tis.	68	-	13	2	4	4	8	2	6	8	4	3	6	4	4
20 tis. - 49,9 tis.	42	-	4	4	1	2	4	2	2	1	3	5	3	4	7
50 tis. - 99,9 tis.	17	-	1	1	-	1	5	1	1	1	1	-	-	1	4
100 tis. - 199 tis.	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
200 tis. - 499 tis.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
500 tis. - 999 tis.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1 mil. - 2 mil.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tab. 3.3: Základní charakteristiky osídlení podle kraje

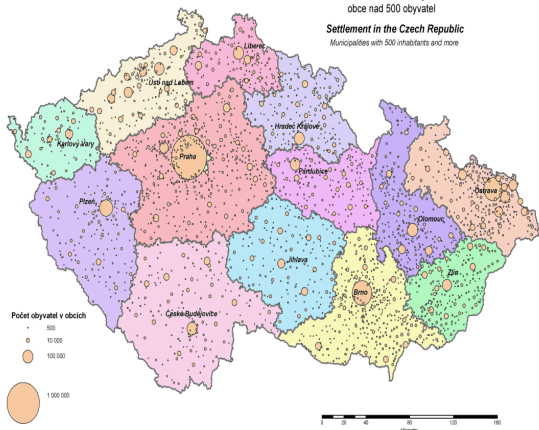
Název ukazatele	ČR	PHA	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
Počet obcí (tisíc)	10 293	1 179	1 130	630	564	307	826	431	554	510	521	1 134	643	998	1 277
Pořadí	-	2	4	7	9	14	5	13	10	12	11	3	6	8	1
Rozloha [km ²]	78 865	496	11 015	10 056	7 561	3 314	5 335	3 163	4 758	4 519	6 925	7 065	5 139	3 964	5 554
Pořadí	-	14	1	2	3	12	7	13	9	10	5	4	8	11	6
Počet obcí	5 258	1	1 148	623	586	132	354	216	448	453	730	647	394	304	302
Pořadí	-	14	1	4	5	13	9	12	7	6	2	3	8	10	11
Dominantní obce	1 644	1	684	1 015	1 094	3 324	3 324	1 001	1 337	1 139	714	1 253	1 621	1 666	1 336
Pořadí	-	1	13	12	11	4	3	5	9	10	14	3	6	7	2
Prům. rozloha obcí [km ² /obce]	12,6	495,9	9,6	16,1	14,9	25,1	15,1	14,6	10,6	10,0	9,5	10,9	13,0	13,0	18,4
Pořadí	-	14	2	11	9	13	10	8	4	3	1	5	37 808	37 808	12
Hustota obcí [obce/100 km ²]	7,9	0,2	10,4	6,2	6,7	4,0	6,6	6,8	9,4	10,0	10,5	9,2	7,7	7,7	5,1
Pořadí	-	14	2	11	9	13	10	8	4	3	1	5	37 808	37 808	12
Charakt. střední vzdál. obcí [km]	3,6	-	3,1	4,0	3,9	5,0	3,9	3,8	3,3	3,2	3,1	3,3	3,6	3,6	4,3
Pořadí	-	-	41 609	3	37 745	1	37 745	6	37 903	11	41 609	37 903	37 840	37 840	2
Podíl obyvatel ve městech [%]	70,6	100,0	55,1	64,7	67,1	81,5	80,0	78,6	68,6	61,8	57,9	63,3	58,2	60,9	77,0
Pořadí	-	1	14	8	7	2	3	4	6	10	13	9	12	11	5
Prům. velikost měst [tis. obyv.]	13 919	-	8 528	9 054	8 074	8 934	14 366	9 409	8 847	9 845	9 144	15 953	14 282	12 545	25 215
Pořadí	-	1	13	10	14	11	4	8	12	7	9	3	5	6	2
Prům. velikost vesnic [obv.]	528	-	472	385	396	545	537	511	430	463	315	691	730	851	1 117
Pořadí	-	-	8	12	11	5	6	7	10	9	13	4	3	2	1
Prům. velikost vsí	26,4	-	18,1	23,5	20,4	16,4	26,7	18,4	20,6	21,2	29,0	23,1	19,7	14,7	22,6
Pořadí	-	-	11	3	8	12	2	10	7	6	1	4	9	13	5
Hustota osídlení [ob./km ²]	131	2 377	103	63	73	93	155	136	117	113	75	161	125	151	230
Pořadí	-	1	10	14	13	11	4	6	8	9	12	3	7	5	2

Správní obvody obcí s rozšířenou působností

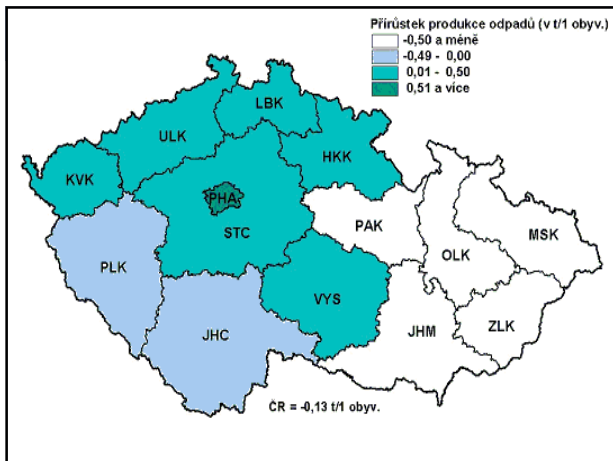
Osídlení v České republice

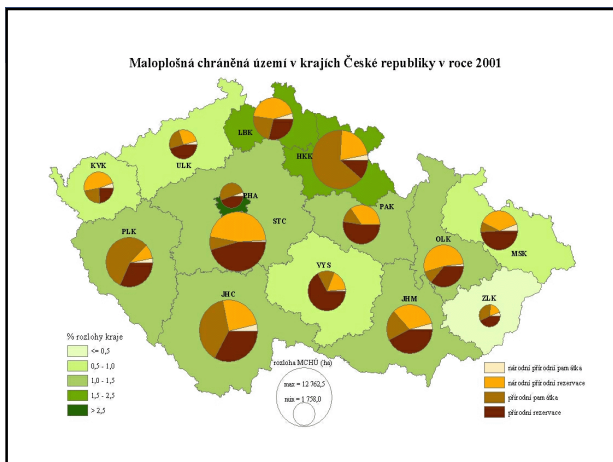
obce nad 500 obyvatel
Settlement in the Czech Republic
Municipalities with 500 inhabitants and more

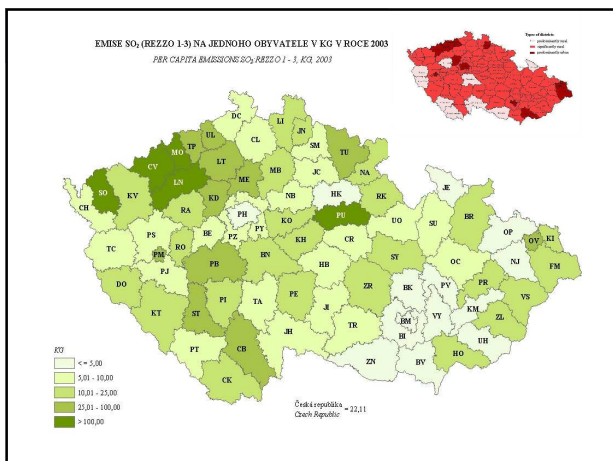

Nerovnosti v oblasti životního prostředí spojené se sociálními aktivitami lidí

- ☒ Jedná se o takové nerovnosti, které se týkají životního prostředí, ale jsou výsledkem činností lidí – nakládání s odpady, znečištění ovzduší atd.

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální nerovnosti a situace před rokem 1989

- ☒ Nevýrazně polarizovaná regionální struktura (nebyly velké rozdíly mezi regiony).
- ☒ Nadměrně industrializované městské aglomerace (Ostravsko, severní Čechy).
- ☒ Vylidněné a problémové oblasti podle hranic se Západním Německem a Rakouskem.

PedF, katedra geografie 76

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální nerovnosti a situace před rokem 1989

- ☒ Zanedbaná infrastruktura.
- ☒ Znečištěné životní prostředí.
- ☒ Rovnostářská regionální politika.
- ☒ Slabá a nadměrně centralizovaná územní správa.
- ☒ Vývojová dynamika se přesouvala do východní části země, řada oblastí v Čechách stagnovala.

PedF, katedra geografie 77

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Trendy po roce 1989 ovlivňující regionální nerovnosti

- ☒ Změna geopolitické orientace a ekonomické orientace (od RVHP a Varšavské smlouvy k EU a NATO).
- ☒ Restrukturalizace ekonomiky (jak ekonomických činností, tak i vlastnické a organizační struktury). Z pohledu regionů šlo o změny selektivní - proto vidíme nestejně důsledky pro všechny regiony (výrazně selektivní bylo třeba směřování PZI - kam šli zahraniční investoři).

PedF, katedra geografie 78

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Trendy po roce 1989 ovlivňující regionální nerovnosti

- Neoliberální přístup k regionálnímu rozvoji a regionální politice (princip laissez faire) - prostor pro spontánní průběh procesů (spíše vývoj než rozvoj) - nezasahovat, do poloviny 90. let 20. století byla regionální politika „popelkou“.
- Transformace politického systému ČR (demokratizace, reforma veřejné správy a radikální územní decentralizace) - proměna center rozhodování.

PedF, katedra geografie 79

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Situace dnes

- Regionální rozvoj byl značně selektivní, tzn. že v jednotlivých regionech docházelo k nerovnoměrnému (nepoměrnému) průběhu vývoje. Dochází k větší polarizaci mezi regiony - problém fungování v případě změny socioekonomických podmínek.

PedF, katedra geografie 80

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Pozice regionů v sídlení struktuře jako faktor ovlivňující regionální nerovnosti

- Obecně:** Nejdynamičtější rozvoj - metropolitní území velkých měst (vyšší kvalifikace pracovních sil, lepší infrastruktura, různorodější ekonomická struktura).
- Území kolem velkých měst, která jsou nejvýše v sídlení hierarchii (regionální centra), ale i mezi těmito územími jsou rozdíly.

PedF, katedra geografie 81

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Pozice regionů v sídlení struktuře jako faktor ovlivňující regionální nerovnosti

- ☒ **Konkrétně:** Rozdíly mezi Prahou, Brnem, Plzní a Českými Budějovicemi oproti Ústí nad Labem a Ostravě (problémy ekonomické restrukturalizace a znehodnocené životní prostředí spolu s problematickým prostředím sociálním /to je však nedobré i v jiných velkých městech/).

PedF, katedra geografie 82

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

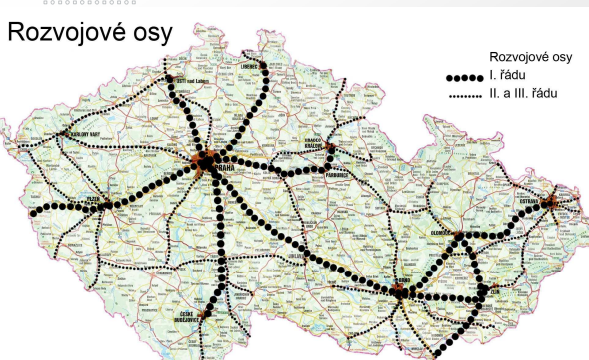
Pozice regionů v sídlení struktuře jako faktor ovlivňující regionální nerovnosti

- ☒ **Příklad Prahy:** velikost hlavního města, výhodné umístění, rozvinutý terciální a kvartální sektor, kvalita pracovní síly, kulturní přitažlivost, vstupní brána pro kontakty ze zahraničí (HPD Prahy přes 120% průměru EU /po rozšíření 164%/ na obyvatele v PPS) Budoucnost Prahy - včlenění do nadnárodních systémů velkých měst a funkce v oblasti kultury a vzdělávání
- ☒ problém pragocentrismu (kritika i oprávněnost daná historicky)

PedF, katedra geografie 83

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Rozvojové osy

Rozvojové osy

●●●●● I. řádu

----- II. a III. řádu

Mapový podklad http://www.gtsincoring.cz/images/map_cz.jpg
© René Wokoun, 2005

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Souhrn

- ☒ Pomalé prohlubování regionálních rozdílů v sociálních poměrech obyvatelstva (v Praze a Středočeském kraji se situace zlepšuje, kraje Vysočina a Olomoucký jsou dlouhodobě na nízké úrovni, Ústecký a Moravskoslezský klesají).
- ☒ Poměrně významné prohlubování rozdílů v ekonomické výkonnosti uvnitř krajů (např. v Jihomoravském kraji – brněnská aglomerace roste, ale jih kraje klesá, podobně ve Zlínském kraji narůstají rozdíly mezi zlínskou aglomerací a zbytkem kraje).

PedF, katedra geografie 85

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Snahy o řešení nerovností mezi regiony (modely regionálního rozvoje)

Představy o tom, že vše vyřeší „moudrý stát“ (fundamentalistický socialistický kolektivismus - rozdíly sice snižoval, ale některé regiony se nerozvíjely, jak by mohly, čekaly na druhé) ani že vše vyřeší „neviditelná ruka trhu“ (fundamentalistický kapitalistický individualismus - některé regiony se rozvíjely tak mohutně, že to šlo na úkor druhých) se neuplatnily.

PedF, katedra geografie 86

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

První přístup k řešení kumulativních regionálních nerovností

PedF, katedra geografie 87

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Exogenní regionální rozvoj (ExoRo)

První snaha o rozvoj regionů při kombinaci jak zásahů státu (pomoc s vyrovnáváním těm zaostávajícím), tak při zachování individualistické iniciativy (umožnění rozvoje bez výrazného omezování těch, kteří „na to mají“).

PedF, katedra geografie 88

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

The diagram illustrates two types of growth poles. The 'Growth Pole' shows a central 'Key Industry' (blue circle) surrounded by 'Linked Industries' (yellow circles). The 'Secondary Growth Pole' shows a central 'Secondary Industry' (blue square) surrounded by 'Linked Industries' (yellow squares).

- ☒ Strategie regionálního rozvoje ČR na roky 2007-2013
- ☒ Velké městské aglomerace s diverzifikovanou strukturou ekonomiky a se zastoupením odvětví schopných generovat růst v okolí vytvářejí póly rozvoje. Význam města jako pólu růstu je tedy výsledkem faktorů

PedF, katedra geografie 89

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Na co měl rozvoj reagovat?

☒ Problémy se měly objevovat tam, kde příliš mnoho lidí obdělávalo půdu (venkov) nebo kde bylo mnoho lidí bez práce (omezovaly tak transfer zisku a pracovní síly nutný k růstu měst a průmyslu /přip. jiných regionů/ a bránící konkurenceschopnému a efektivnímu zemědělství či průmyslu v oblasti z mnoha nezaměstnanými). Proto se předpokládalo, že tyto stagnující regiony je nutno spojit s dynamicky se rozvíjejícími centry (póly). Podobně se přistupovalo i k jiným regionům přispívajícím ke kumulativním nerovnostem.

PedF, katedra geografie 90

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

ExoRo jako snaha zmírnit periferiálnost (marginalizaci) venkovských (zaostávajících) regionů:

- ▣ Kroky k podpoře transferu progresivních technologií a praktik z dynamických sektorů a regionů - povede k překonání periferality (marginalizace) venkovských (zaostalých) oblastí jejich spojením s hlavními událostmi ekonomické a sociální modernizace.
- ▣ Hlavní princip: touto vnější podporou mělo být dotováno zlepšení zemědělské produkce (či jiné produkce v zaostávajících regionech), a tak zvýšit příjmy hospodářství a podpořit mobilitu kapitálu a práce.

PedF, katedra geografie 91

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Klíčový princip

- ▣ Ekonomika rozsahu (velikosti) a koncentrace ve zaostávajících regionech (na venkově).

PedF, katedra geografie 92

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Dynamická síla

- ▣ Růst městských pólů; hlavní síla rozvoje je koncipována jako proudící z oblastí mimo venkov či zaostávající region.

PedF, katedra geografie 93

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Kritika ExoRo (4D)

- ☒ **Dependantní (závislostní) rozvoj** (spoléhání na neustálé subvencování a rozhodování vnějších agentů).
- ☒ **Distorzní rozvoj** (prosazoval jeden sektor, vybraná sídla a určitý typ podnikání, ale ostatní opomíjel a např. nebral v úvahu ne-ekonomické aspekty venkovského života).
- ☒ **Destruktivní rozvoj** (vymazal kulturní a environmentální odlišnosti venkovských a zaostávajících oblastí).
- ☒ **Diktující rozvoj** (utvářen vnějšími experty a plánovači).

PedF, katedra geografie 94

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Endogenní regionální rozvoj (EnRo)

reakce na problémy ExoRo zřejmé od 80. let

PedF, katedra geografie 95

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Klíčový princip

- ☒ Specifické zdroje (přírodní, lidské a kulturní) dané oblasti jsou zdroji jejího trvale udržitelného rozvoje.

PedF, katedra geografie 96

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Dynamická síla

- ▣ Místní iniciativa a podnikavost.

PedF, katedra geografie 97

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Zaměření endogenního rozvoje

- ▣ Utváření (budování) kapacit (dovednosti, instituce, infrastruktura).
- ▣ Překonání sociální exkluze.

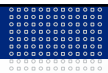
PedF, katedra geografie 98

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

4 zdroje představ o EnRo

- ▣ Objevení se nových vedoucích ekonomických regionů při restrukturalizaci v 70.-80. letech
- ▣ Regionální hnutí a agentury
- ▣ Debata o trvalé udržitelnosti
- ▣ Myšlenky vzít „osud do svých rukou“

PedF, katedra geografie 99

Úkol

- Dle místa bydliště zjistěte, jak ve Vaší obci/měště probíhá regionální rozvoj?
- Určete zdali se jedná o exogenní či endogenní přístup rozvoje!